

שלטים בקנה ומפגינים בצריח

אופיר דיין, 2024 | שנה ל-7 באוקטובר

המאבק על תדמיתה של ישראל בקמפוסים הליברליים בארצות הברית הגיע לנקודת מפנה. זו ההזדמנות של ישראל להחליט האם היא מעוניינת להמשיך לדשדש או לפעול כדי להתחיל לנצח.

לפני שבעה באוקטובר

תדמיתה של ישראל באוניברסיטאות הליברליות בארצות הברית לא הייתה מזהירה גם לפני שבעה באוקטובר, בלשון המעטה. כבר עשור לפחות שהסטודנטים, המרצים ואנשי ההנהלה באותם קמפוסים נהיים יותר ויותר אנטי-ישראלים. בשנים שלפני אוקטובר 2023, בחלק מהמקומות, התנגדות עזה לישראל כבר הפכה לתו תקן להיותך סטודנט נאור ומוער (woke).

עם זאת, לא בכל האוניברסיטאות האמריקאיות זהו המצב, אלא בעיקר באלה הממוקמות לחופי ארצות הברית, בערים ובמדינות המזוהות עם השמאל האמריקאי, כמו ניו יורק וברקלי, ובמקומות שבהם אנטישמיות שמקורה בקבוצות לבנות נפוצה יותר. בחלק גדול מהאוניברסיטאות המצב שונה בתכלית. באוניברסיטאות בעלות אוריינטציה נוצרית, ההערכה הדתית ליהודים מתורגמת לתמיכה בישראל, ובאוניברסיטאות המזוהות עם הימין הרפובליקני, הזהות הערכית בין ארה"ב לישראל מתבטאת בתמיכה במדינת היהודים.

בין שתי דוגמאות אלו - האוניברסיטאות האנטי-ישראליות והאוניברסיטאות הפרו-ישראליות - קיימות גם אוניברסיטאות הנוקטות עמדה ניטרלית. הדבר נובע מכך שלרוב הסטודנטים האמריקאים לא מאוד אכפת מהמתרחש במזרח התיכון. עם כל הכבוד לדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון, הנושא לא מאוד משפיע על חיי היום-יום שלהם באמריקה הרחוקה. האתגר החדש של ישראל הוא בכך שסטודנטים וסטודנטיות נאלצים להביע את דעתם בנושא, מפני שהוא עולה לסדר היום בתדירות גוברת.

ההפגנות נגד ישראל באותן אוניברסיטאות, לצד התבטאויות חריפות ולעתים אנטישמיות של מרצים ואנשי סגל, לא חלפו ללא יחס מצד הסטודנטים. חבריי ואני, כחברי ארגון "סטודנטים תומכי ישראל", הפגנו, מחינו, רתמנו את הקהילה היהודית וניהלנו שיחות רבות עם בעלי תפקידים בקולומביה. התגובה של האוניברסיטה הייתה אחת: "התערות בסטודנטים יהודים ופרו-ישראלים היא נושא פוליטי, ולכן האוניברסיטה לא תעסוק בו". לדבריהם, למרצים עומד החופש האקדמי, ולסטודנטים עומד חופש הביטוי. במילים אחרות - אם אין אלימות, זה לא מעניין.

ומה ישראל עושה?

נושא ה"הסברה" נדון רבות, ואין צורך להכביר במילים עליו, אך הפן הפחות מדובר הוא המענה שנותנת לו מדינת ישראל. עוד לפני שבעה באוקטובר היו בישראל לפחות שישה גופים רשמיים העוסקים בדיפלומטיה ציבורית - משרד ההסברה, מערך ההסברה הלאומי, משרד החוץ, המשרד לעניינים אסטרטגיים, משרד

התפוצות והמאבק באנטישמיות, ובהיבטים מסוימים, גם דובר צה"ל. נוסף על כך, ישנם גופים אזרחיים העוסקים בנושא, אך הם אינם בהכרח מתואמים עם המדינה או בינם לבין עצמם. פשיטא, שכאשר ישנם גופים רבים כל כך העוסקים באותה המלאכה, הם עלולים להתחרות על משאבים וכישרונות, דבר הפוגע בתוצאה הסופית.

השבר הגדול

כאמור, עוד לפני שבעה באוקטובר, המצב של ישראל בקמפוסים לא היה מזהה. אולם בהתחלה, בימים הראשונים שלאחר המתקפה הרצחנית, היה נדמה שהפעם הדברים יהיו שונים. הפראיות והאכזריות של מחבלי החמאס עוררו זעזוע. אולם הזעזוע החזיק פחות משבוע, ועוד לפני הכניסה הקרקעית של צה"ל לרצועת עזה, ההזדהות עם ישראל הפכה כמעט מיד לגינויים מקיר לקיר.

העוינות לישראל התבטאה בתחילה בדרכים הרגילות: הפגנות אנטי-ישראליות קיצוניות וקריאות למחיקת ישראל מהמפה. אולם ככל שהמלחמה נמשכה, המצב הסלים. ההפגנות הפכו למאהלי מחאה שחסמו שטחים נרחבים בקמפוסים. בחלקם אף הוקמו שרשראות אנושיות שדחקו מהאוניברסיטאות כל מי שנחשד כציוני או נשא סממן יהודי, כמו כיפה או שרשרת מגן דוד. באוניברסיטאות קיצוניות כמו קולומביה, המאהלים הפכו להתבצרויות בתוך בנייני האוניברסיטה, ולעתים אף כלאו עובדי תחזוקה. רק אז התעוררו הנהלות האוניברסיטאות, וקראו למשטרה לפנות את הסטודנטים המוחים.

מתווכחים נגד הזרם

בזמן שכל זה מתרחש אי שם מעבר לאוקיינוס, כאן בישראל החליטו שבמקום לגייס את כלל המאמצים לטובת העניין, עדיף להתווכח. יוצאת דופן היא חברת הכנסת גלית דיסטל-אטבריאן, אז שרת ההסברה, שהחליטה לעשות מעשה ולסגור את משרדה. משרד זה גזל כספים ומשאבים, ללא השפעה אמיתית, כפי שניתן היה לראות במספר העוקבים המועט (1,100) של המשרד בטיקטוק, אחת מזירות הקרב המרכזיות בתקופה זו.

חברי הקואליציה הנותרים המשיכו להתנצח ולהתווכח, לצד המשך הנגיסה בסמכויות ממשרד החוץ. במקום לגייס דוברים מוכשרים, גרמו לעזיבתם של אלה שכבר גויסו למערך ההסברה הלאומי. הנטל המרכזי נפל, כרגיל, על דובר צה"ל - גוף צבאי שאינו אמור לדבר נושאים אזרחיים. העומד בראשו לובש מדים, דבר הצורם לקהלים בין-לאומיים. בנוסף, יוזמות אזרחיות, מצוינות ככל שיהיו (ויש ביניהן מצוינות באמת), אינן יכולות להחליף את המדינה.

לאן ממשיכים מכאן?

רבים בקהילות היהודיות בארצות הברית וגם בישראל נשמו לרווחה למראה התמונות של משטרת ניו יורק מפנה את הסטודנטים המתבצרים, אך לטעמי לא הייתה סיבה לשמוח. להיפך, עדיין ניבט חשש ממשי, משום שנקבע תקדים מסוכן. אם בעבר ידעו סטודנטים קיצוניים שהם ינזפו אחרי הפגנה אלימה שבה

השוו את ישראל לגרמניה הנאצית, קל וחומר יענשו אם יקימו מאהלי מחאה בשטח הקמפוס, כעת הם יכולים להעריך כי מעשים דומים בעתיד לא יגררו אחריהם סנקציות שמאיימות עליהם, ורק כאשר ישתלטו על מבנים ויזרעו כאוס במשך ימים - תגיע תגובה.

יש להניח, אפוא, כי להבא, כשירצו הסטודנטים למחות ולהפגין, עמדת הפתיחה תהא הנקודה הקיצונית ביותר שבה הפסיקו ולא נענשו, ומשם יסלימו.

אם לא ישתנו הדברים בצורה משמעותית, נדמה שנראה עוד ועוד מחאות שכאלה בשנים הקרובות גם אם בעצימות משתנה. אזי רובץ לפתחן של האוניברסיטאות, כבר כעת, אתגר משמעותי. עליהן להחליט היכן הן מותחות את הקו והאם יענישו על קריאות ומעשים שלא הענישו עליהם בעבר. האם תינתן במה למחאות שבהן המסר הוא שאין לישראל זכות קיום? עד פרוץ המלחמה הנוכחית, המסר הזה הובלע בסיסמאות, אך כעת משהקלפים הונחו על השולחן ונדמה שכבר לגיטימי לקרוא בקול להשמדתה של מדינת היהודים, קריאה שעד כה רק הקיצוניים שבאויבינו העזו לקרוא, לא יהיה מנוס מלהכריע בסוגייה זו ובדומות לה. בהתאם, על האוניברסיטאות יהיה לנסח קוד התנהגות ותקנונים מותאמים.

השלכות על הביטחון הלאומי

מה שמתרחש בקמפוסים הוא לא רק עניינה של הקהילה היהודית המקומית, ואפילו לא רק של עוקבים ישראלים אדוקים, אלא עניין של ביטחון לאומי ממש. אף שיש בקרב מקבלי ההחלטות בישראל מי שחושב כך, ניתן להיווכח שאותם סטודנטים אינם צעירים קיצוניים שיתבגרו ויבינו שהגזימו. חלקם מלאי שנאה יוקדת לישראל, שבעתיד ישתלבו בתפקידי מפתח בפוליטיקה, באקדמיה ובתעשייה האמריקאית והעולמית.

אותה סטודנטית שחסמה את כניסת היהודים לקולומביה תצביע "לא" בעוד עשור בקונגרס על הענקת סיוע ביטחוני לישראל, ואותו סטודנט שהתבצר בבניין "המילטון" יהיה זה שיכריע בעוד שני עשורים שלא לפתוח סניף של חברתו הבין-לאומית בישראל. לכן, אסור לנו להזניח את הזירה הזו, גם בשביל היום אבל גם, ואולי בעיקר, בשביל העתיד.

פינוי לשם

שינוי המצב מן הקצה אל הקצה לא יתרחש תוך חודשים בודדים, כפי שהיינו רוצים, ולו רק בגלל הנחיתות המספרית העצומה שאנו נתונים בה בזירת הרשתות החברתיות ובזירה המעשית. באוניברסיטאות בארה"ב ישנם עשרות מונים יותר צעירים וסטודנטים ממדינות עוינות לישראל ותומכיהם מאשר ישראלים ותומכיהם.

שינוי המציאות בטווח הרחוק יצריך מישראל חשיבה ומשאבים לבניית תכנית אסטרטגית מקיפה ויישומה. תכנית כזו תצטרך לכלול שלל היבטים, אך בסיסה בהגדרה מחודשת של חלוקת האחריות בין גופי המדינה השונים. לשיטתי, משרד החוץ חייב להיות הגוף שירכז את נושא ההסברה הלאומית. לפיכך, הנני מציעה כי סמכויות בתחום ההסברה הלאומית יועברו למשרד החוץ, כגורם המתכלל את כלל היבטי ההסברה. זאת משום שבידי משרד זה הידע, המומחיות, הפריסה העולמית והקשרים הדיפלומטיים הרלוונטיים. משרד החוץ יוכל לסייע בקביעת המדיניות ולספק תובנות על הנרטיבים, במדיניות שונות. בזכות יכולות אלו, לצד הקצאת משאבים נכונה, ניתן יהיה ליישם תוכנית פעולה רב שנתית, מעודכנת, שבכוחה לייצר השפעה ממשית.

למתן סמכויות בידי משרד החוץ, כאמור, יתרון במספר מישורים: הקצאת התקציבים תהיה יעילה יותר, המסרים יהיו אחידים יותר, לא תתנהל תחרות על המשאבים והכשרונות, ובעוד שיש משרדי ממשלה שקמים ונסגרים בהתאם לצרכים פוליטיים, אד-הוק, אין חשש שכזה ביחס למשרד החוץ, כך שניתן יהיה לתכנן גם לטווח הרחוק.

אשר לגופי ההסברה האחרים הקיימים כיום - דומה שיהיה צורך לקבל החלטות מושכלות ביחס לנחיצותם או תפקידם בתחום ההסברה הלאומית. ראוי שמרכז ההסברה הלאומי, אשר ירכז את כלל פעילות ההסברה על כל רבדיה, ישב תחת משרד החוץ ודובר צה"ל יחזור לעיסוקו המקורי - לדבר את צה"ל ולא את מדינת ישראל. אשר ליתר משרדי הממשלה הרלוונטיים (משרד ההסברה והמשרד לעניינים אסטרטגים) - ראוי לבחון את נחיצותם ואת עיסוקם בנושא ההסברה הלאומית, באופן שלא תיווצר כפילות מיותרת. בהתאם לכך, על משרד התפוצות להתמקד בתפוצות ולא ב-BDS. מערך ההסברה הלאומי גם יעמוד בקשר רציף עם משרדי הממשלה השונים שאינם קשורים ישירות לנושא, אך יכולים לתרום לו ולהנחותם לפעולה בהתאם.

למשל, משרד התקשורת ומחלקת הסייבר במשרד המשפטים יוכלו לנהל שיח עם התקשורת הממוסדת והרשתות החברתיות לצמצום מידע כוזב ונרטיבים לא מאוזנים כלפי ישראל. משרד המשפטים יוכל לחקור את הכספים המגויסים בקמפוסים, שמגיעים, לפי דיווחים, גם לגורמי טרוו.

הקצאת משאבים יעילה ומכוונת מטרה, תאפשר למדינה אף לסייע ליוזמות ההסברה של החברה האזרחית. נוכחנו לראות, מאז שבעה באוקטובר, כי קמו עשרות יוזמות פרטיות שסייעו בהסברה הלאומית ועשייתן הייתה חיונית וחשובה.

סיכומם של דברים, ביכולתה של מדינת ישראל לשנות את המצב. היא רק צריכה להעמיד את ההסברה בראש סדר העדיפויות ויפה שעה אחת קודם.

אופיר דיין, היא חוקרת במכון למחקרי ביטחון לאומי, INSS, חברת פורום דבורה ובעלת טור במקור ראשון, מופיעה כפרשנית בכלי תקשורת שונים.

היא נולדה וגדלה במעלה שומרון ושימשה כמדריכה, מפקדת מעו"ז ומתנדבת שנת שירות בתנועת הנוער בית"ר.

בצבא שרתה כקצינה בתפקידי שטח בדובר צה"ל והוענקה לה הצטיינות מראש אגף המבצעים על תפקודה במבצע צוק איתן, בו שרתה כדוברת חטיבה 188 שלחמה בסג'יעה. במלחמת "חרבות ברזל" היא שירתה כדוברת אוגדה 252, אוגדת המילואים הראשונה לתמך מאז מלחמת לבנון הראשונה ב-1982.

אופיר כותבת כעת את עבודת הדוקטורט שלה והיא בעלת תואר שני במדיניות ביטחון בין-לאומית ותואר ראשון ביחסים בין לאומיים, שניהם מאוניברסיטת קולומביה בניו יורק. בזמן לימודיה בקולומביה, אוניברסיטה הידועה בהיותה אנטי-ישראלית, היא הובילה את המאבק על שמה של ישראל. כנשיאת ארגון "סטודנטים תומכי ישראל".

